

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΑ.— **Ἡ ἑκτασις τῆς ἐν Ἑλλάδι Παιδείας ***, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ **Βασ. Γ. Βαλαώρα καὶ Εὐαγγελίας Ποιμενίδου ****. Ἀνεκρινώθη ὑπὸ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Ν. Λούρου.

1.— Γενικὴ ἀνασκόπησις

Ἡ τέχνη τοῦ γραπτοῦ λόγου, τὰ πρῶτα δείγματα τῆς ὁποίας ἐνεφανίσθησαν περὶ τὸ δεύτερον ἡμῖσι τῆς τετάρτης πρὸ Χριστοῦ χιλιετίας (3300 π.Χ.), συμπύπτει μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιτισμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Ἀλλ' ἡ περίπλοκος σφηνοειδὴς γραφὴ τῶν Σουμερίων ἢ τὰ ἱερογλυφικὰ σύμβολα τῆς Φαραωνικῆς Αἰγύπτου (καὶ τῆς Μινωικῆς Κρήτης) παρέμενον ἐπὶ μακρὸν ζηλοτύπως κρατούμενον μυστικὸν μεταξὺ τοῦ Ἱερατείου καὶ ὀλίγων ἐμπίστων τῆς ἀρχούσης τάξεως. Μόνον μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων υἱοθέτησιν (8ος π.Χ. αἰὼν) τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου (τὸ ὅποιον ἦτο ἐξέλιξις τοῦ πρωτο-Σιναϊτικοῦ τοιούτου, χρονολογουμένου ἀπὸ τοῦ 15ου π.Χ. αἰῶνος), καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸν αὐτοῦ διὰ φωνηέντων, ἡ τέχνη τοῦ γραπτοῦ λόγου διεδόθη βαθμιαίως μεταξὺ ὅλων τῶν κοινωνικῶν στρωμάτων τοῦ πληθυσμοῦ. Ἐκτοτε, ἀ μ α θ ἡ ς καὶ ἀ ν α λ φ ά β ἡ τ ο ς ἀπέκτησαν ταυτόσημον σχεδὸν ἔννοιαν, ὁ βαθμὸς δὲ μορφώσεως τῶν διαφόρων πληθυσμῶν μετρεῖται συνήθως μὲ τὸ ἐκάστοτε ποσοστὸν τῶν ἀναλφαβήτων ἀνθρώπων, ἢ τὸν μέσον ἀριθμὸν ἐτῶν σχολικῆς φοιτήσεως τῶν κατοίκων.

Εἰς ἀμφοτέρω τὰ κριτήρια ταῦτα οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες, (ὅπως καὶ οἱ πέραξ τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου λαοί, ὅπου τὸ πρῶτον ἐγεννήθη τὸ παγκοίμως σήμερον χρησιμοποιούμενον ἑλληνο-λατινικὸν ἀλφάβητον), ὕστεροῦν ἀκόμη ἐμφανῶς, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ἀνεπτυγμένας χώρας τῆς Βορειο-δυτικῆς Εὐρώπης ἢ τῆς Βορείου Ἀμερικῆς (Πίν. 1).

Πρόοδος εἰς ἑκτασιν καὶ κατὰ βάθος μορφώσεως σημειοῦται βεβαίως καὶ παρ' ἡμῖν μὲ τὴν ἀάροδον τῶν δεκαετιῶν, ὅπως ἐμφανίζεται εἰς τὰ ἐπίσημα στατιστικὰ στοιχεῖα τοῦ Κράτους. Οἱ Ἕλληνες ἵδρυσαν μὲν τὸ πρῶτον Πανεπιστήμιον κατὰ τὸ 1837, ἀλλὰ ἐπὶ ἓνα περίπου μετὰ ταῦτα αἰῶνα, τὸ μεγαλύτερον μέρος αὐτῶν παρέμενεν εἰς τὸ σκότος τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, διότι δὲν ὑπῆρχον ἀρκετὰ Δημοτικὰ σχολεῖα ἢ διδάσκαλοι, διὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν πρὸς μάθησιν

* V. G. VALAORAS & E. PIMENIDOU, *The Depth of Education in Greece*.

** Ἐκ τοῦ Ἐργαστηρίου Ὑγιεινῆς καὶ Ἐπιδημιολογίας καὶ τοῦ Κέντρου Βιομετρικῶν καὶ Δημογραφικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ.

Π Ι Ν Α Ξ 1.

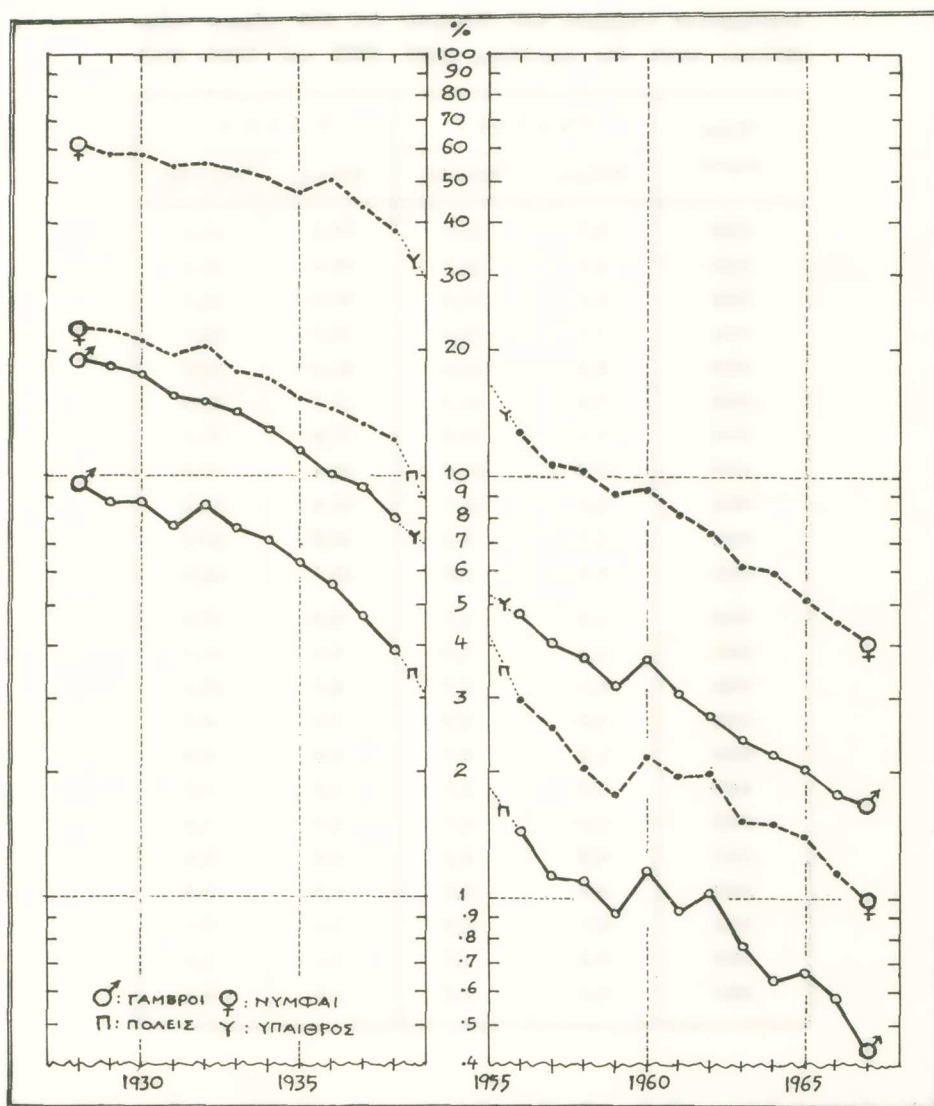
Ἀναλφάβητοι ἐπὶ 100 ἀνθρώπων, 15 ἐτῶν καὶ ἄνω, εἰς τινὰς χώρας τῆς Νοτίου Εὐρώπης καὶ τῆς ἀνατολικῆς λεκάνης τῆς Μεσογείου.

Χώρα (ἔτος)	Σ	Ἀρρ.	Θήλ.
Αἴγυπτος, 1960	73,7	59,5	87,6
Τουρκία, 1960	61,9	45,2	78,8
Πορτογαλία, 1960 . . .	38,1	30,6	44,6
Ἀλβανία, 1955	28,2	20,1	36,9
Κύπρος, 1960	24,1	11,8	35,6
Γιουγκοσλαβία, 1961 . .	19,7	9,9	28,8
Ἑλλάς, 1961 *	17,8	7,6	27,4
Βουλγαρία, 1956 . . .	14,7	7,3	21,9
Ἰσπανία, 1960	13,3	8,4	17,7
Ρουμανία, 1956	11,4	6,1	16,3
Ἰταλία, 1961	8,4	6,6	10,1
Χῶραι βορειο - δυτικῆς Εὐρώπης . .	± 1,0 %		
* 10 ἐτῶν καὶ ἄνω			

δίψαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Οὕτω, τὸ ποσοστὸν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀγραμμάτων ἀνῆρχετο εἰς 81 % κατὰ τὸ 1879, εἰς 61 % κατὰ τὸ 1907 καὶ εἰς 52 % κατὰ τὸ 1920.

Ὡς γνωστόν, ἡ ροπὴ πρὸς τὴν στοιχειώδη ἢ τὴν ἀνωτέραν μόρφωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐνεφανίσθη ζωηρὰ μετὰ τὸν πρῶτον Παγκόσμιον Πόλεμον καὶ ἐπεταχύνθη σημαντικῶς κατὰ τὴν τελευταίαν 15ετίαν. Μεταξὺ 1907 καὶ 1961, τὸ ποσοστὸν ἀναλφαβήτων ἀνδρῶν ἐμειώθη παρ' ἡμῖν κατὰ 82 % καὶ ἐκεῖνο τῶν γυναικῶν κατὰ 66 %. Ἡ ἰδίᾳ πτωτικὴ φορὰ εἰς τὸ ποσοστὸν τῶν ἀγραμμάτων νεονύμφων παρατηρεῖται ἐπίσης εἰς τὰ στοιχεῖα τοῦ Πίν. 2 (Εἰκ. 1), μὲ ἰσχυρὰν μείωσιν τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ μεταξὺ τῶν ἀρρένων νεονύμφων τῶν πόλεων (10.000 κατοίκων καὶ ἄνω) καὶ κάπως βραδυτέραν μεταξὺ τῶν θηλέων, ἰδίᾳ τῶν νεονύμφων τοῦ ἡμιαστικοῦ καὶ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

Παρὰ τὴν ὥς ἄνω ὁμῶς εὐδοίωνον ἐξέλιξιν, πρόβλημα ἀναλφαβητισμοῦ υφίσταται καὶ σήμερον, ἀφοῦ ἡ ὑποχρεωτικὴ δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνοπαίδας στοιχειώδης ἐκπαίδευσις παρουσιάζεται ἀκόμη μεροληπτοῦσα ὑπὲρ τῶν ἀρρένων

Είχ. 1. 'Αγγράμματοι νεόνυμφοι (%) ἐν Ἑλλάδι, κατὰ φύλον καὶ ἔτος τελέσεως γάμου, εἰς ἀστικὸν (πόλεις 10.000 κατοίκων καὶ ἄνω) καὶ ἀγροτικὸν πληθυσμὸν (1928 - 1938 καὶ 1955 - 1967).

Π Ι Ν Α Ξ 2.

Ἀγράμματοι Γαμβροὶ καὶ Νύμφαι, ἐπὶ 100 γάμων τελεσθέντων κατὰ τὰς περιόδους 1928 - 1938 καὶ 1956 - 1967.

Ἔτος γάμου	Γ α μ β ρ ο ῖ		Ν ύ μ φ α ι	
	Πόλεις	Ὑπαιθρ.	Πόλεις	Ὑπαιθρ.
1928	9,7	19,0	23,3	61,6
1929	8,8	18,3	22,2	58,4
1930	8,8	17,6	21,2	58,3
1931	7,7	15,5	19,5	55,1
1932	8,6	15,0	20,5	55,8
1933	7,6	14,2	17,8	54,0
1934	7,1	12,9	17,2	51,1
1935	6,3	11,6	15,4	47,5
1936	5,6	10,1	14,6	50,4
1937	4,7	9,5	13,2	43,4
1938	3,9	8,0	12,1	38,2
1956	1,4	4,7	2,9	12,8
1957	1,1	4,0	2,5	10,7
1958	1,1	3,7	2,0	10,1
1959	0,9	3,2	1,8	9,0
1960	1,1	3,7	2,2	9,3
1961	0,9	3,1	1,9	8,2
1962	1,0	2,7	2,0	7,3
1963	0,8	2,4	1,5	6,1
1964	0,6	2,2	1,5	5,9
1965	0,7	2,0	1,4	5,1
1966	0,6	1,8	1,1	4,5
1967	0,4	1,6	1,0	4,1

μαθητῶν καὶ ἐπίσης, ὑπὲρ τῶν ἀστικῶν κέντρων τῆς χώρας. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ κατὰ διαμερίσματα κατανομὴ τῶν ἀγραμμάτων Ἑλλήνων (ἀπογραφή 1961), τὰ ποσοστὰ τῶν ὁποίων κυμαίνονται εὐρέως (Πίν. 3, Εἰκ. 2). Οὕτω, τὸ ποσοστὸν ἀγραμμάτων γυναικῶν εἶναι τρεῖς ἕως πέντε φορές μεγαλύτερον ἐκείνου τῶν ἀνδρῶν, τῆς ἰδίας δὲ περίπου ὁλκῆς ἀσυμφωνία παρατηρεῖται καὶ μεταξὺ τῶν διαφόρων διαμερισμάτων, μὲ τὴν Θράκην ὡς τὴν χειροτέραν περίπτωσιν, ὅπου εἰς μεταξὺ πέντε ἀνδρῶν καὶ δύο μεταξὺ πέντε γυναικῶν δὲν εἶναι εἰς θέσιν

Π Ι Ν Α Κ 3.

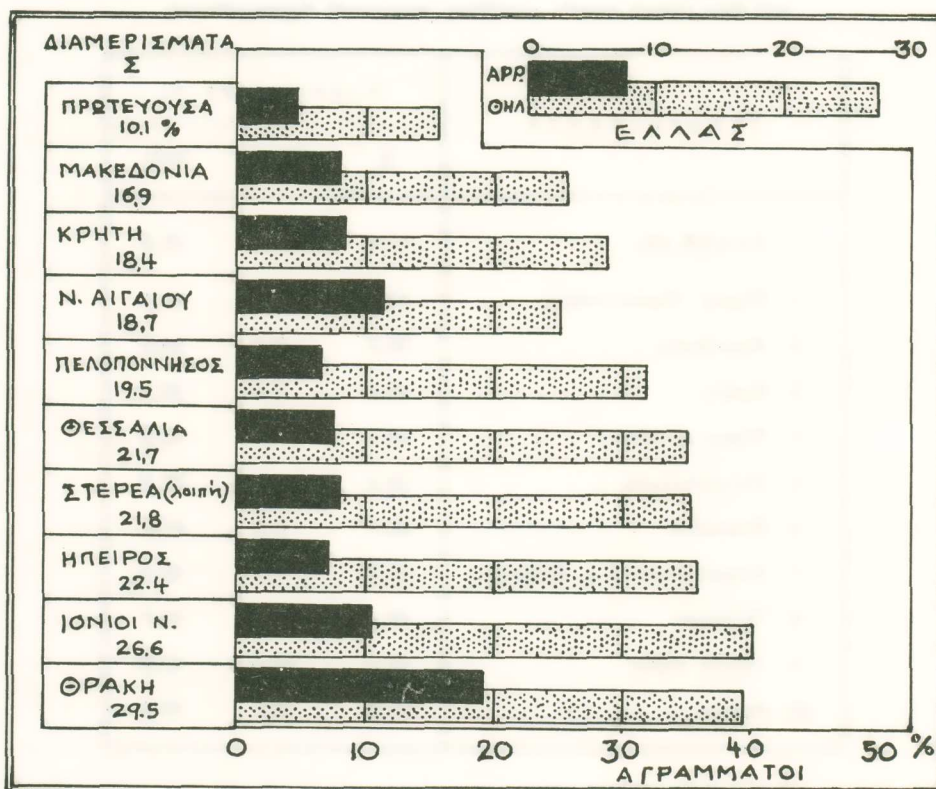
Ἀγράμματοι Ἕλληνες, κατὰ φύλον καὶ διαμερίσματα
(ἀπογραφὴ 1961) ἐπὶ 100 ἀνθρώπων ἡλικίας 10 ἐτῶν
καὶ ἄνω (κατὰ σειρὰν μεγέθους ποσοστοῦ ἀγραμμάτων).

Διαμερίσματα	Ἀγράμματοι %		
	Σ	Ἀρρ.	Θήλ.
ΕΛΛΑΣ (Σ)	17,8	7,6	27,3
1. Περιφ. Πρωτευούσης . .	10,1	4,6	15,1
2. Μακεδονία	16,9	7,9	25,6
3. Κρήτη	18,4	7,6	28,3
4. Νῆσοι Αἰγαίου	18,7	11,3	25,2
5. Πελοπόννησος	19,5	6,5	31,8
6. Θεσσαλία	21,7	7,4	35,0
7. Στερεὰ (λοιπὴ) & Εὐβοία .	21,8	8,0	35,3
8. Ἡπειρος	22,4	7,0	35,7
9. Ἰόνιοι νῆσοι	26,6	10,5	40,2
10. Θράκη	29,5	19,1	39,4

νὰ ἀναγνώσουν τὴν ἐπικεφαλίδα μιᾶς ἡμερίδος, ἢ νὰ γράψουν μίαν ἀπλὴν καὶ σύντομον ἐπιστολήν. Εἰς τὴν καθ' ἡλικίας δὲ ἑκατοστιαίαν κατανομὴν τοῦ πληθυσμοῦ, κατ' ἐπίπεδον μορφώσεως, ἐμφανίζεται ἀνάγλυφος (Εἰκ. 3) ἡ ἱστορία τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας, κατὰ τὰς τελευταίας δύο ἢ τρεῖς γενεάς.

Τὸ πλέον χαρακτηριστικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου εὔρημα εἶναι ὅτι, μόλις ἐσχάτως, ἡ ὑποχρεωτικὴ δι' ἀμφότερα τὰ φύλα φοίτησις εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον ἐπλησίασε τὰ καλλίτερα διεθνῆ πρότυπα, μὲ ποσοστὸν ἐγγγραφῆς 98,0 % τῶν ὑποψηφίων ἀρρένων καὶ 97,4 % τῶν θηλέων παιδίων ἡλικίας κάτω τῶν 10 ἐτῶν. Εἰς τὰς μεγαλύτερας ἡλικίας, δηλαδὴ εἰς παλαιότερας ἐποχὰς σχολικῆς φοιτήσεως, τὸ ποσοστὸν φοιτήσεως ἦτο μικρότερον καὶ ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο φύλων κατὰ πολὺ μεγαλυτέρα. Οὕτως ἀπὸ τοὺς περὶ τὸ ἔτος 1880 γεννηθέντας, μόνον 62 % τῶν ἀρρένων καὶ 20 % τῶν θηλέων ἐφοίτησάν ποτε εἰς τὸ Δημοτι-

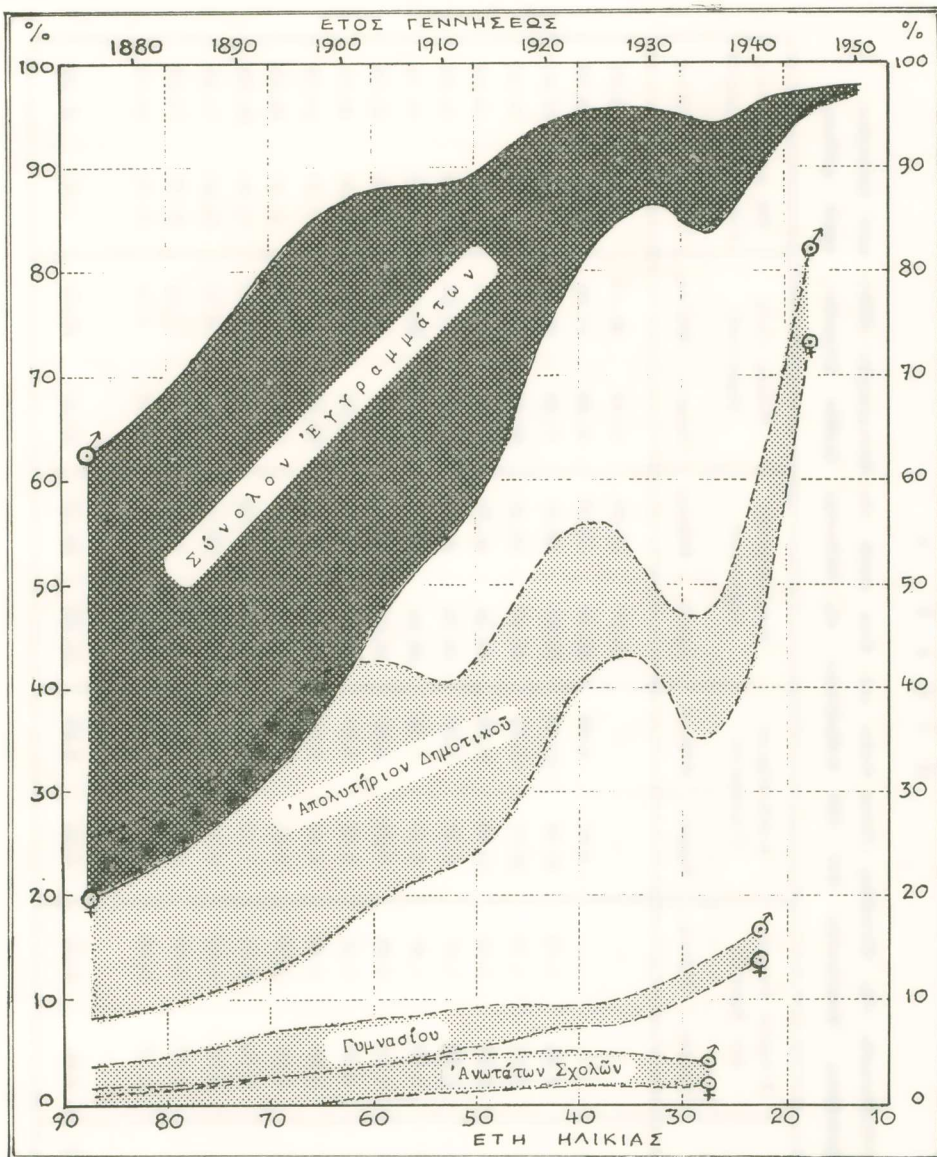
κόν σχολείων. Ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ χειροτέρευσις τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας (βυθίσματα εἰς τὴν Εἰκ. 3) κατὰ τὰς πολεμικὰς περιόδους 1912 - 1922 καὶ 1940 - 1949, γεγονός ὅπερ ἀποτυπῶται ἐπίσης εἰς τὴν Εἰκ. 1, μὲ τὴν αὐξήσιν τοῦ

Εἰκ. 2. Ἀγράμματοι ἐπὶ 100 Ἑλλήνων 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, κατὰ φύλον καὶ γεωγραφικὰ διαμερίσματα. Ἀπογραφή πληθυσμοῦ 1961.

ποσοστοῦ τῶν ἀγράμματων νεονύμφων τῶν συνελθόντων εἰς γάμου κοινωνίαν κατὰ τὰ ἔτη 1961 - 1963. Ἀπλοῦς ἀναδρομικὸς ὑπολογισμὸς ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ὑποχρέωσις πρὸς σχολικὴν φοίτησιν τούτων συνέπεσε μὲ τὴν περίοδον τῆς τελευταίας πολεμικῆς ἀναταραχῆς, ὅταν, λόγῳ τῆς γενικῆς καταρρέουσας, πολλὰ ἀπὸ τὰ σχολεῖα τῆς χώρας ἔπαυσαν λειτουργοῦντα.

Τοῦτο, ὁμοῦ μὲ τὴν παλαιότερον ἐπικρατοῦσαν ἀδιαφορίαν περὶ τὴν μόρφωσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων (καὶ ἰδίᾳ τῶν θηλέων εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς), μᾶς ἐκληροδότησε τὸ σημερινὸν τεράστιον πρόβλημα τῆς ἐλλιποῦς μορφώσεως τῶν Ἑλλήνων (ἀπογραφῆς 1961), μέγα μέρος τῶν ὁποίων (47 % περίπου) εἶναι ἡμι-

Εἰκ. 3. Ἐγγράμματοι ἐπὶ 100 Ἑλλήνων 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, κατὰ φύλον καὶ ἡλικίαν. Ἐπίσης οἱ ἐκ τούτων ἔχοντες ἀπολυτήριον Δημοτικῆς σχολείου (15+), ἀπολυτήριον Γυμνασίου (20+) ἢ πτυχίον Ἀνωτάτων Σχολῶν (25+).

*Απογραφή 1961.

Π Ι Ν Α Ξ 4.

‘Ο πληθυσμός της ‘Ελλάδος (δέκα έτων και άνω κατά την απογραφήν 1961) κατ’ επίπεδον μορφώσεως. ‘Αναλογίται επί 100 ανθρώπων εἰς ἐκάστην ομάδα ηλικιών, κατὰ φύλον.

‘Ετη ηλικίας	Πτυχίον ἀνωτά- των Σχολών		‘Απολυτήριον Γυμνασίου		‘Απολυτήριον Δημοτικού		Τάξεις τινές Δημοτικού		Μὴ γνωρίζοντες ἀνάγνωσιν-γραφήν	
	‘Αρρεν.	Θήλειες	‘Αρρεν.	Θήλειες	‘Αρρεν.	Θήλειες	‘Αρρεν.	Θήλειες	‘Αρρεν.	Θήλειες
10 - 14	—	—	—	—	46,97	47,93	51,03	49,50	2,00	2,57
15 - 19	—	—	4,61	4,89	82,13	73,12	10,68	17,47	2,58	4,52
20 - 24	1,24	1,02	16,96	13,70	60,87	46,61	17,25	28,46	3,68	10,21
25 - 29	4,07	1,75	13,97	11,01	47,47	35,40	28,68	35,48	5,81	16,36
30 - 34	4,28	1,45	11,33	8,96	49,75	41,27	30,04	34,81	4,60	13,51
35 - 39	4,82	1,57	9,96	7,46	55,79	42,44	24,81	31,67	4,62	16,86
40 - 44	5,10	1,50	9,13	7,36	53,94	36,46	26,13	29,92	5,70	24,76
45 - 49	4,51	0,86	9,58	5,65	46,37	26,80	30,90	28,95	8,64	37,74
50 - 54	4,06	0,51	9,18	5,23	40,78	22,51	34,32	25,94	11,66	45,81
55 - 59	3,98	0,30	8,10	4,08	42,35	20,65	33,79	23,89	11,78	51,08
60 - 64	3,38	0,20	7,90	3,53	42,44	17,49	32,82	19,93	13,46	58,85
65 - 69	2,71	0,11	7,12	2,76	39,81	13,99	33,40	16,85	16,96	66,29
70 - 74	2,52	0,09	6,28	2,21	34,33	12,18	33,84	14,32	23,03	71,20
75 - 79	1,90	0,06	5,01	1,94	30,19	10,39	34,12	12,52	28,78	75,09
80 +	1,79	0,03	3,97	1,64	25,74	8,28	30,78	9,75	37,72	80,30
Σ (10 +)	2,91	0,79	8,94	6,40	51,13	36,49	29,41	28,93	7,61	27,39

Π Ι Ν Α Ξ 5.

Ἡμιμαθεῖς (μὴ συμπληρώσαντες τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον)
καὶ ἀγράμματοι Ἕλληνες, κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1961.

Φύλον	Πληθυσμός (χιλιάδες)			‰	
	Σ	ἡμι- μαθεῖς	ἀγράμ- ματοι	ἡμι- μαθεῖς	ἀγράμ- ματοι
Ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω					
Σύνολον	6.847	1.996	1.222	29,2	17,9
Ἀρρενες	3.302	971	251	29,4	7,6
Θήλεις	3.545	1.025	971	28,9	27,4
Ἡλικίας 15 - 29 ἐτῶν					
Σύνολον	2.061	484	153	23,5	7,5
Ἀρρενες	1.012	194	41	19,1	4,1
Θήλεις	1.049	290	112	27,7	10,7

μαθεῖς, οὐδέποτε συμπληρώσαντες τὸν ἀπαραίτητον πρῶτον κύκλον σπουδῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαίδευσως, ἢ τελείως ἀγράμματοι, μηδέποτε φοιτήσαντες εἰς Δημοτικὸν σχολεῖον (Πίν. 5). Τὸ κακὸν δὲ δὲν περιορίζεται, ὥς θὰ ἀνέμενέ τις, μεταξὺ τῶν ἡλικιωμένων μόνον, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν γενεὰν τῶν νέων 15 ἕως 29 ἐτῶν περιλαμβάνονται 153.000 τελείως ἀγράμματοι καὶ 484.000 ἄλλοι μηδέποτε συμπληρώσαντες τὰς σπουδὰς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου. Εἰς συνεπῶς μεταξὺ τριῶν, οἵτινες εἰσέρχονται εἰς τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν τῆς χώρας, προσέρχεται ἀπαράσκευος ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς, ὅταν εἰς τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινοῦτητος, μὲ τὰς ὁποίας συνεδέθημεν εἰς συναγωνιστικὴν ἀμιλλαν, ἅπαν σχεδὸν τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν κατέχει τὸ ἀπολυτῆριον Δημοτικοῦ σχολείου, σημαντικὸν δὲ ποσοστὸν τούτου ἔχει προχωρήσει πρὸς τὴν μέσσην ἢ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν.

Ἡ ἑκτασις καὶ τὸ βάθος τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας, καλύπτουν περισσότερον τὸν ἀστικὸν καὶ ὀλιγώτερον τὸν ἀγροτικὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, ὅπως φαίνεται εἰς τὸν Πίν. 6, ὅπου τὰ σχετικὰ ποσοστὰ δίδονται διὰ τὰς πόλεις ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων, τὰς κομοπόλεις μὲ πληθυσμὸν μεταξὺ 2.000 ἕως 10.000 κατ. καὶ τὰ κάτω τῶν 2.000 κατοίκων χωρία. Μεταξὺ 100 ἀρρένων, ἡλικίας (κατὰ τὸ 1961) ἄνω τῶν 10 ἐτῶν, ὑπῆρχον εἰς τὰς πόλεις 5 ἐπιστήμονες διπλωματοῦχοι

Π Ι Ν Α Ξ 6.

Ἐπίπεδον μορφώσεως τῶν Ἑλλήνων (δέκα ἔτων καὶ ἄνω) κατὰ τὴν ἀπογραφὴν 1961, κατὰ μέγεθος οἰκισμοῦ (πόλεις : 10.000 + , κωμοπόλεις : 2.000 - 10.000, χωρία : κάτω τῶν 2.000 κατοίκων). Ἐπὶ 100 ἀνθρώπων εἰς ἐκάστην ὁμάδα καὶ μέσος ἀριθμὸς ἔτων σχολικῆς φοιτήσεως (ἐλαφρὰ ὑπερεκτίμησις τῶν ἔτων σχολικῆς φοιτήσεως, βλ. ὑποσημείωσιν 1).

Ἐπίπεδον μορφώσεως	Ἀ ρ ρ ε ν ε ς				Θ ή λ ε ι ς			
	Σ	Πόλεις	Κωμο- πόλεις	Χωρία	Σ	Πόλεις	Κωμο- πόλεις	Χωρία
Πτυχίον Ἀνωτάτων Σχολῶν	2,9	5,1	1,8	0,9	0,8	1,3	0,6	0,3
Ἀπολυτήριον Γυμνασίου .	9,0	16,0	5,4	2,4	6,4	12,8	2,9	0,8
Ἀπολυτήριον Δημοτικῶν .	51,1	52,0	51,1	50,2	36,5	42,1	36,3	30,6
Τάξεις τινὲς Δημοτικῶν .	29,4	21,5	33,3	36,7	28,9	25,8	31,7	31,4
Ἀγράμματοι	7,6	5,4	8,4	9,8	27,4	18,0	28,5	36,9
Ἔτη σχολικῆς φοιτήσεως .	5,52	6,55	5,02	4,56	3,96	5,06	3,58	2,93

Ἀνωτάτων Σχολῶν, 16 κατέχοντες ἀπολυτήριον Γυμνασίου καὶ 52 συμπληρώσαντες τὸν πρῶτον κύκλον τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Εἰς τὸν πληθυσμὸν τῶν χωρίων τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ εἶναι αἰσθητῶς μικρότερα (1 %, 2 % καὶ 50 %), ἡ ἰδίᾳ δὲ συσχετίσις, ἀλλ' εἰς σαφῶς χαμηλότερα ἐπίπεδα, ἰσχύει καὶ διὰ τὸν πληθυσμὸν τῶν θηλέων.

Βάσει τῶν ἀρχικῶν ἀριθμῶν καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ¹ οἱ διπλωματοῦχοι Ἀνωτάτων Σχολῶν διήνυσαν 17 ἐν συνόλῳ ἔτη σχολικῆς φοιτήσεως, ἐκεῖνοι τοῦ Γυμνασίου 12 ἔτη, οἱ συμπληρώσαντες τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον 6 ἔτη καὶ 3 κατὰ μέσον ὄρον ἔτη ὅσοι δὲν ἐτελείωσαν τοῦτο, ὑπελογίσθη ὁ μέσος ἀριθμὸς ἔτων σχολικῆς φοιτήσεως, ὥς εἰς τὴν τελευταίαν σειρὰν τοῦ Πίν. 6. Τὸ συμπέρασμα εἶναι μᾶλλον ἀπογοητευτικόν, διότι ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ μέσος Ἕλληνα (τοῦ 1961) δὲν συνεπλήρωσε τὰς ἑξ τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, ἐφ' ὅσον ἀναλογοῦν 5,5

1. Ἡ προϋπόθεσις δὲν ἰσχύει διὰ τοὺς πρὸ τοῦ ἔτους 1925 γεννηθέντας Ἕλληνας, οἱ ὅποιοι ἐφοίτησαν εἰς τετρατάξια, κατὰ μέσον ὄρον, Δημοτικά σχολεῖα καὶ τετρατάξια Γυμνάσια. Ὡς ἐκ τούτου τὰ τελικὰ εὐρήματα (ἐπὶ τοῦ μέσου ἀριθμοῦ ἔτων σχολικῆς φοιτήσεως) παρουσιάζονται κατὰ ἥμισυ καὶ πλέον ἔτος εὐνοϊκώτερα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν πραγματικὴν φοίτησιν.

έτη σχολικῆς φοιτήσεως διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ 4 ἔτη περίπου διὰ τὰς γυναῖκας, καὶ ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι σημαντικῶς χειροτέρα εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν. Ἄλλ' ἐν ὄψει τῶν εὐοίωνων ροπῶν τῆς Εἰκ. 3 δύναται μετὰ βεβαιότητος νὰ λεχθῇ ὅτι, κατὰ τὴν προσεχῇ 25ετίαν, 90 % περίπου τῶν Ἑλλήνων θὰ ἔχουν τελειώσει τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, ἐξ ὧν 20 % θὰ ἔχουν τελειώσει τὸ Γυμνάσιον, καὶ θὰ ὑπάρχουν πέντε ἕως ἑπτὰ ἐπιστήμονες ἐπὶ ἐκάστης ἑκατοντάδος ἐνηλίκων Ἑλλήνων ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Οἱ ὡς ἄνω ὑπολογισμοί, ἀναφερόμενοι εἰς γενικεύσεις, δὲν ἐπαρκοῦν βεβαίως νὰ δώσουν τὸν ἀκριβῆ ἀριθμὸν ἐτῶν σχολικῆς φοιτήσεως τῶν Ἑλλήνων, οὔτε τὰς παραλλαγὰς αὐτοῦ ἀνὰ τὰ διάφορα γεωγραφικὰ τμήματα τῆς χώρας. Πρὸς τοῦτο ἐχρειάζετο μεγαλύτερας ὁλκῆς δειγματοληπτικὴ ἔρευνα, ὡς εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

2.— Τὰ εὐρήματα ἐπὶ στρατιωτῶν τῶν κλάσεων 1947 - 1965

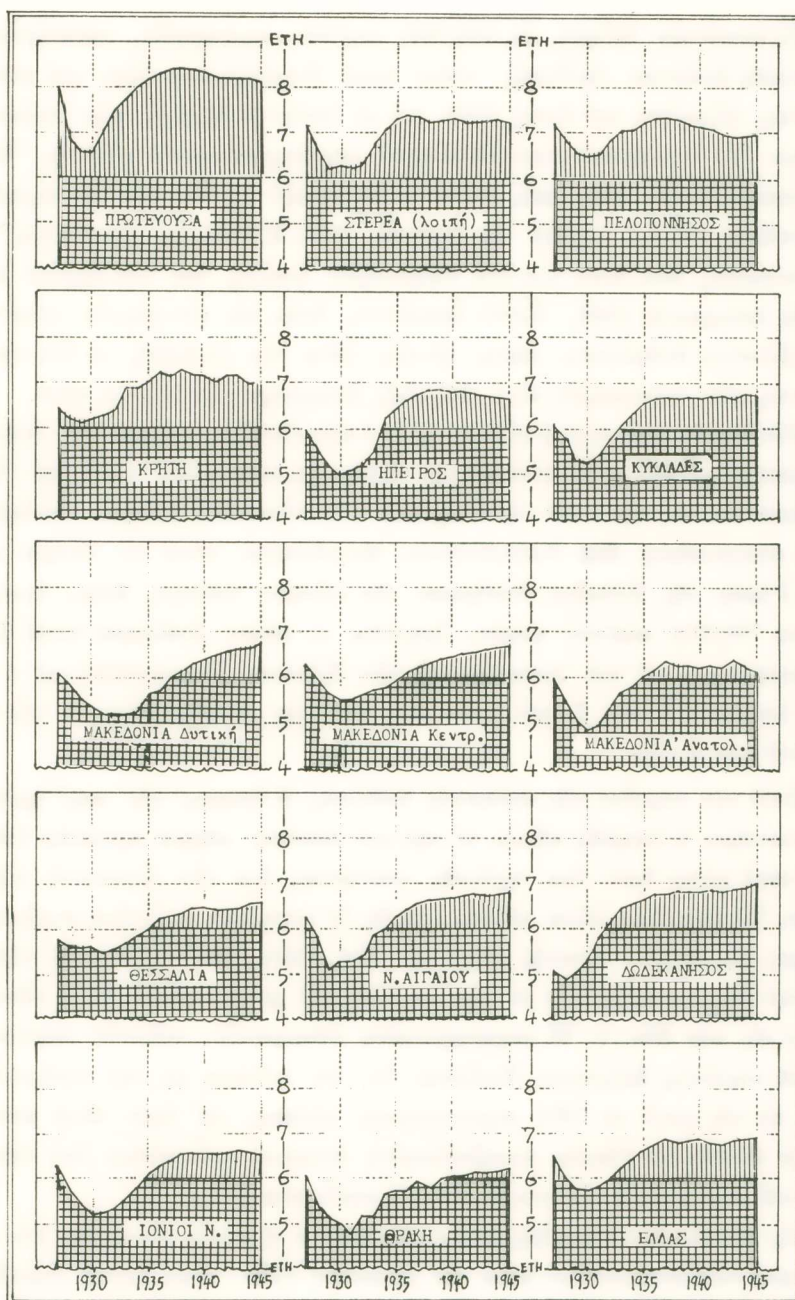
Ἡ μόρφωσις τῶν στρατιωτῶν ἀπετέλεσε τὴν τρίτην φάσιν τῆς μετὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ διεξαχθείσης βιομετρικῆς ἐπὶ τῶν νεοσυλλέκτων ἐρεύνης¹. Τὰ ἔτη σχολικῆς φοιτήσεως ὑπελογίσθησαν ὁμοιομόρφως, βάσει τῆς ἀπλῆς ἀντιστοιχίας τῶν δηλώσεων, ὡς π.χ. ἀπόφοιτος τετάρτης τάξεως Δημοτικοῦ = 4 ἔτη, ἀπολυτήριον Δημοτικοῦ = 6 ἔτη, ἀπόφοιτος τρίτης Γυμνασίου = 9 ἔτη, ἀπολυτήριον Γυμνασίου = 12 ἔτη, 13 + = φοιτητῆς γενικῶς, ἔστω καὶ ἄν τινες τῶν δηλωσάντων παρέμειναν ἐπὶ διετίαν ἢ περισσότερον εἰς τὴν ἰδίαν τάξιν. Μετὰ τὴν εἰς τὸ ἐπίπεδον ἐπαρχίας ἐλαφρὰν ἐξομάλυνσιν τῶν προκυψάντων πηλίκων (σύνολον ἐτῶν σχολικῆς φοιτήσεως διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκάστοτε ἐξετασθέντων) καὶ τὴν ὑποδεικνυομένην μικρὰν διόρθωσιν τοῦ διαιρετέου, τὰ ἀρχικὰ στοιχεῖα προσετέθησαν κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα καὶ κατ' ἔτος γεννήσεως τῶν στρατιωτῶν, μὲ τὸ ἀκόλουθον τελικὸν ἀποτέλεσμα (Πίν. 7, Εἰκ. 4).

1. Βλέπε ἀνακοινώσεις εἰς Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν 10ης Ὀκτωβρ. 1968 (Τὸ Ἀνάστημα Ἑλλήνων Στρατιωτῶν) καὶ 5ης Δεκεμβρ. 1968 (Ὁ Τύπος Αἵματος τῶν Ἑλλήνων). Ἡ ἔρευνα, ἀρξαμένη κατὰ τὸ 1966, μὲ ἐκπροσώπους τοῦ ΓΕΣ τοὺς κ.κ. Ἀντώνιον Μοσχονᾶν, ταξίαρχον Ὑγειονομικοῦ, καὶ Θ. Γεωργιάκον, Ἀντισυνταγματάρχην Δ/τὴν Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας Στρατοῦ, συνεχίσθη εἰς τὸ Πανεπιστημιακὸν Κέντρον Βιομετρικῶν καὶ Δημογραφικῶν Ἐρευνῶν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ πρώτου ἐξ ἡμῶν καὶ τὴν συνεργασίαν πολλῶν δεκάδων βοηθῶν, σπουδαστριῶν τῆς Κρατικῆς Σχολῆς Ἐπισκεπτριῶν Ἀδελφῶν κ.λ.π., ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τῆς Κας Ἀφρ. Παπαδοπούλου, τεταρτοετῶν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ (ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῆς δευτέρας ἐξ ἡμῶν) οἱ ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Κέντρου Ἐρευνῶν κ.κ. Γ. Παπουτσάκης, Κ. Καταφυγιώτου, Ι. Μαράτος, Θ. Παραγιωτίδου, Β. Πατσουράκου καὶ Α. Γκιζελῆ.

Π Ι Ν Α Ξ 7.

Ἀριθμὸς ἐξετασθέντων (N) εἰκοσαετῶν στρατιωτῶν καὶ ἑτῆ σχολικῆς φοιτήσεως (μέση τιμὴ : μ), κατ' ἔτος γεννήσεως (1927 - 1945)
καὶ κατὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματα τῆς Ἑλλάδος.

Διαμερίσματα	1927 - 1945		Ἔτη σχολικῆς φοιτήσεως (μ) κατ' ἔτος γεννήσεως																		
	N	μ.	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
ΕΛΛΑΣ	547.679	6,30	6,6	6,1	5,7	5,7	5,9	6,0	6,2	6,4	6,6	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,9	6,9
Πρωτεύουσα. . .	19.159	7,73	8,0	6,8	6,6	6,6	7,0	7,5	7,7	8,0	8,2	8,3	8,4	8,4	8,4	8,3	8,2	8,2	8,2	8,2	8,1
Στερεά (λοιπή) . .	96.995	6,94	7,2	6,7	6,2	6,2	6,2	6,3	6,8	7,1	7,3	7,4	7,4	7,2	7,3	7,3	7,2	7,2	7,3	7,3	7,3
Πελοπόννησος . .	82.722	7,01	7,2	6,8	6,6	6,5	6,5	6,9	7,1	7,1	7,3	7,4	7,4	7,3	7,2	7,2	7,1	7,0	6,9	6,9	6,9
Ἰόνιοι Νῆσοι . . .	17.283	5,92	6,3	5,7	5,4	5,2	5,2	5,3	5,5	5,8	6,2	6,3	6,4	6,5	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	6,6	6,5
Ἠπειρος	30.162	6,09	6,0	5,6	5,1	5,0	5,1	5,2	5,5	6,2	6,5	6,7	6,8	6,9	6,9	6,8	6,8	6,8	6,7	6,7	6,6
Θεσσαλία.	49.578	6,01	5,8	5,6	5,6	5,6	5,5	5,5	5,7	5,8	6,0	6,2	6,3	6,3	6,4	6,5	6,4	6,4	6,5	6,5	6,6
Μακεδονία Δυτικῇ.	23.828	5,79	6,1	5,8	5,5	5,3	5,2	5,1	5,2	5,3	5,7	5,7	6,0	6,2	6,3	6,4	6,5	6,6	6,6	6,6	6,8
» Κεντρ.	85.699	6,05	6,3	5,9	5,7	5,5	5,5	5,6	5,7	5,8	6,0	6,1	6,3	6,3	6,4	6,5	6,6	6,6	6,6	6,7	6,7
» Ἀνατ.	41.046	5,83	6,0	5,5	5,1	4,8	4,9	5,4	5,7	5,8	5,9	6,2	6,3	6,3	6,3	6,2	6,3	6,3	6,4	6,2	6,2
Θράκη.	19.782	5,64	6,1	5,5	5,1	5,0	4,8	5,2	5,2	5,7	5,8	5,8	6,0	5,8	6,0	6,1	6,1	6,2	6,1	6,2	6,2
Νῆσοι Αἰγαίου . .	27.884	5,98	6,3	5,8	5,1	5,3	5,3	5,4	5,9	6,0	6,3	6,5	6,6	6,6	6,7	6,7	6,7	6,8	6,8	6,8	6,8
Κυκλάδες.	10.313	6,08	6,1	5,8	5,3	5,3	5,4	5,8	6,1	6,4	6,6	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,7	6,6	6,8	6,7
Δωδεκάνησος. . .	7.331	6,30	5,0	4,9	5,1	5,3	5,8	6,2	6,5	6,6	6,6	6,8	6,7	6,7	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	7,0
Κρήτη	35.897	6,82	6,5	6,2	6,1	6,2	6,3	6,4	6,9	6,9	7,0	7,2	7,2	7,3	7,2	7,2	7,0	7,2	7,1	7,0	7,0

Είκ. 4. "Ετη σχολικής φοιτήσεως στρατιωτών (κάτω, αί ἑξ τάξεις Δημοτικού σχολείου, ἄνω, ἐπὶ πλέον τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως). Μέσαι τιμαὶ κατὰ γεωγραφικὰς περιοχὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ κατ' ἔτος γεννήσεως στρατιωτῶν.

Τὸ συνολικὸν δείγμα, ἐκ 548.000 περίπου στρατιωτῶν, κατανέμεται εἰς σημαντικοὺς ἐκάστοτε ἀριθμοὺς, τόσον κατὰ διαμερίσματα ὅσον καὶ κατ' ἔτος γεννήσεως, (ἐξαιρέσει τοῦ ἔτους 1945, διὰ τὸ ὅποῖον ὁ ἀριθμὸς τῶν συλλεγέντων στοιχείων δὲν ἀντεπροσώπευεν ὁλόκληρον τὴν στρατολογικὴν κλάσιν). Ἡ κατὰ διαμερίσματα γενικὴ μέση τιμὴ, κυμαινομένη μεταξὺ 7,7 ἔτη διὰ τὴν περιφέρειαν Πρωτευούσης καὶ 5,6 ἔτη διὰ τὴν Θράκην, δίδει 6,3 ἔτη δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνας στρατιώτας, ἥτοι κατὰ 0,8 ἔτη ὑψηλοτέραν ἐκείνης διὰ τὸν ἄρρενα πληθυσμὸν τῆς ἀπογραφῆς 1961. Τοῦτο ἀνεμένετο, διότι εἰς τὸν γενικὸν πληθυσμὸν, περιλαμβάνοντα ἀνθρώπους πάσης ἡλικίας (ἄνω τῶν 10 ἐτῶν), τὰ ἔτη σχολικῆς φοιτήσεως τῶν παλαιοτέρων εἶναι ἀσφαλῶς ὀλιγώτερα τῶν 20ετῶν νέων.

Ἐντύπωσιν προκαλεῖ ἡ εἰς τὴν Εἰκ. 4 εἰκονιζομένη μείωσις τῶν ἐτῶν σχολικῆς φοιτήσεως διὰ τοὺς γεννηθέντας κατὰ τὴν τετραετίαν πέριξ τοῦ 1930, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ τελευταίου πολέμου ἀποδιάρθρωσιν τῆς στοιχειώδους ἰδίᾳ ἐκπαιδεύσεως. Μεγεθύνεται οὕτω τὸ τίμημα μὲ τὸ ὅποῖον ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδος ἐπλήρωσε τὸν πόλεμον ἐκεῖνον, διότι, ἐκτὸς τῆς ἀπωλείας 700.000 περίπου ψυχῶν, ἐμειώθη τὸ μέσον ἀνάστημα κατὰ 1,4 cm (βλ. ἀνακοίνωσιν ἐπὶ τοῦ Ἀναστήματος τῶν Ἑλλήνων Στρατιωτῶν) καὶ ὁ μέσος Ἑλληὴν ἀπώλεσεν ἐπίσης ἓν καὶ πλέον ἔτος ἀπὸ τὴν συνήθη διάρκειαν τῆς σχολικῆς αὐτοῦ φοιτήσεως.

Μετὰ τὴν ἀπόδοδον τῆς πολεμικῆς λαίλαπος, ἡ ἔκτασις τῆς παρ' ἡμῖν παιδείας ἐπανεῦρεν ἢ ὑπερέβη κάπως τὰ πρὸ τοῦ πολέμου μέτρια σχετικῶς ἐπίπεδα, μὲ 6,9 κατὰ μέσον ὄρον ἔτη σχολικῆς φοιτήσεως διὰ τὸν εἰκοσαετῆ (ἄρρενα) Ἑλληνα. Τὸ ἐπίτευγμα εἶναι μᾶλλον μικρόν, ἐν συγκρίσει πρὸς ὅ,τι συμβαίνει εἰς τὰς χώρας τῆς Βορειο - δυτικῆς Εὐρώπης. Ἐπὶ πλέον, δὲν παρουσιάζει τὴν ἀναμενομένην ταχεῖαν ἀύξητικὴν μὲ τὴν ἀπόδοδον τοῦ χρόνου ροπήν, ὅπως αὕτη ὑποδηλοῦται εἰς τὴν Εἰκ. 1. Ἡ παρατηρουμένη ἀσυμφωνία, πιθανῶς προῖον ἀτελείας τοῦ παρόντος δείγματος, ἐλπίζεται ὅτι θὰ ἐκλείψῃ μὲ τὴν συνέχισιν τῆς ἐρεῦνης εἰς τὰς μετὰ τὸ 1965 στρατολογικὰς κλάσεις, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὴ ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν 15ετίαν καταβαλλομένη ἐντατικὴ προσπάθεια διὰ τὴν διεύρυνσιν τοῦ συστήματος τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Εἰς τὸ ἐπίπεδον ἐπαρχίας, ἡ μέση τιμὴ ἐτῶν σχολικῆς φοιτήσεως τῶν στρατευθέντων, τῶν γεννηθέντων κατὰ τὴν δεκαετίαν 1935 - 1944 (μετὰ δηλαδὴ τὴν ἀποδρομὴν τῆς ἐκ τοῦ τελευταίου πολέμου ἀνασταλτικῆς ἐπὶ τῆς παιδείας ἐπιδράσεως), δίδεται εἰς τὸν Πίν. 8. Προσετέθησαν ἐκεῖ πρὸς σύγκρισιν καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀπογραφῆς 1961 προκύψαντα δι' ἐκάστην ἐπαρχίαν ποσοστὰ ἀγγραμμάτων

Π Ι Ν Α Κ 8.

Έτη σχολικής φοιτήσεως στρατιωτών (έτος γεννήσεως 1935 - 1944) και ποσοστόν ἀγγραμμάτων (πληθυσμός 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, 1961) κατὰ ἐπαρχίας.

Ἑπαρχία	Ἔτη σχολείου	Ἀγράμματοι %	
		Ἄρρεν.	Θήλεις
ΕΛΛΑΣ	6,76	7,5	27,3
1. Πρωτεύουσα	8,31	4,3	14,9
2. Ἀττικῆς (λοιπὴ)	8,10	8,1	25,6
3. Μεγαρίδος	6,78	7,6	21,2
4. Αἰγίνης	6,05	8,5	24,3
5. Τροιζηνίας	6,56	7,9	30,1
6. Ὑδρας	6,89	17,8	18,9
7. Κυθήρων	7,56	5,2	24,3
8. Θηβῶν	7,15	8,2	27,5
9. Λεβαδείας	6,69	8,4	35,2
10. Χαλκίδος	6,45	10,6	34,6
11. Ἰστιαίας	6,77	13,5	41,7
12. Καρυστίας	6,67	9,8	32,3
13. Λοκρίδος	7,40	7,5	34,5
14. Φθιώτιδος	7,32	6,2	37,3
15. Δομοκοῦ	7,37	7,4	39,6
16. Παρνασσίδος	6,81	5,3	32,4
17. Δωρίδος	7,71	6,0	41,9
18. Εὐρυτανίας	6,61	12,8	48,7
19. Ναυπακτίας	7,44	7,6	46,9
20. Μεσολογγίου	7,29	7,8	37,1
21. Τριχωνίδος	7,22	6,7	39,5
22. Βάλτου	6,07	13,2	49,2
23. Βονίτης - Ξηρομέρου	6,18	11,1	44,9
24. Κορινθίας	7,05	5,5	26,8
25. Ἀργους	6,81	6,8	25,3

(Συνέχεια πίνακος 8)

Ἑπαρχία	Ἔτη σχολείου	Ἀγράμματοι %	
		Ἄρρεν.	Θήλεις
26. Ναυπλίας	6,79	5,7	28,8
27. Ἑρμιονίδος	6,27	8,5	19,8
28. Μαντινείας	7,70	4,4	26,4
29. Γορτυνίας	7,41	9,1	41,5
30. Μεγαλοπόλεως	7,64	6,5	43,3
31. Κυνουρίας	6,59	7,0	30,1
32. Λακεδαιμόνος	7,31	5,5	30,2
33. Ἐπιδάφρου - Λιμηράς	6,33	7,8	33,8
34. Γυθείου	7,80	5,8	35,3
35. Οἰτύλου	7,74	4,5	40,5
36. Καλαμῶν	7,66	5,6	33,1
37. Μεσσήνης	7,83	5,6	38,3
38. Πυλίας	7,31	6,1	39,6
39. Τριφυλίας	7,60	6,1	32,9
40. Ὀλυμπίας	7,20	7,4	38,8
41. Ἡλείας	6,82	9,2	35,2
42. Πατρῶν	6,92	6,9	27,4
43. Αἰγιαλείας	7,40	5,3	27,0
44. Καλαβρύτων	6,89	7,0	42,1
45. Ζακύνθου	5,90	13,8	34,4
46. Κραναίας	6,61	10,9	23,5
47. Πάλης	6,97	15,5	29,1
48. Σάμης	7,16	11,5	32,9
49. Ἰθάκης	6,80	8,5	21,9
50. Λευκάδος	6,47	5,6	47,5
51. Κερκύρας - Παξῶν	6,58	9,9	46,8
53. Φιλιατῶν	6,65	9,7	40,7
54. Θυάμιδος	6,49	9,9	38,5

(Συνέχεια πίνακος 8)

Έπαρχιαί	Έτη σχολείου	Αγρόμαμοι %	
		Άρρεν.	Θήλεις
55. Μαργαριτίου	5,70	12,7	45,7
56. Παραμυθίας - Σουλίου	6,25	8,8	39,8
57. Δωδώνης	6,94	5,6	30,8
58. Πωγωνίου	6,83	7,1	34,8
59. Κονίτσης	6,48	6,4	25,4
60. Μετσόβου	6,71	6,4	29,8
61. Πρεβέζης	6,57	8,2	36,9
62. Άρτης	6,90	8,0	43,7
63. Καρδίτσης	6,18	7,1	46,9
64. Τρικάλων	6,72	6,8	38,3
65. Καλαμπάκας	5,50	10,9	43,5
66. Έλασσόνοος	5,71	9,5	32,6
67. Τυρνάβου	5,86	8,3	32,0
68. Λαρίσης	6,82	7,2	26,9
69. Άγιῶς	6,17	8,5	35,6
70. Φαρσάλων	6,36	7,5	38,8
71. Άλμυρού	6,28	7,8	36,6
72. Βόλου	6,86	6,8	23,4
73. Σκοπέλου	5,88	14,3	32,9
74. Φλωρίνης	6,02	8,7	29,1
75. Καστορίας	6,36	7,3	29,5
76. Βοΐου	6,47	6,8	23,4
77. Γρεβενῶν	6,56	8,2	30,9
78. Κοζάνης	6,10	8,2	28,7
79. Έορδαίας	6,05	7,2	27,1
80. Έδέσσης	5,78	10,8	26,7
81. Άλμωπίας	5,88	12,0	30,3
82. Γιαννιτσῶν	5,98	10,2	28,0

(Συνέχεια πίνακος 8)

Ἑ π α ρ χ ί α ι	Ἔτη σχολείου	Ἀγράμματοι %	
		Ἀρρεν.	Θήλεις
83. Ναούσης	6,04	7,2	26,0
84. Ἡμαθίας	6,23	8,6	26,3
85. Πιερίας	6,06	10,0	30,6
86. Θεσσαλονίκης	7,04	6,0	17,7
87. Λαγκαδᾶ	5,85	9,7	29,4
88. Χαλκιδικῆς	6,07	8,5	25,8
89. Ἀρναίας	5,73	7,7	22,3
91. Κιλκίς	6,39	8,9	32,1
92. Παιονίας	5,28	10,8	30,6
93. Σιντικής	5,70	11,9	31,4
94. Σεργῶν	5,92	9,5	27,3
95. Βισαλτίας	5,82	8,0	30,6
96. Φυλλίδος	5,98	8,4	28,6
97. Δράμας	6,46	9,7	29,5
98. Παγγαίου	6,20	9,7	29,4
99. Καβάλας	7,06	8,3	23,9
100. Νέστου	6,37	10,1	31,8
101. Θάσου	6,23	9,3	30,0
102. Ξάνθης	6,51	24,5	44,9
103. Κομοτινῆς	6,21	24,9	43,4
104. Σαπῶν	5,41	28,8	55,1
105. Ἀλεξανδρουπόλεως	6,81	9,9	26,0
106. Σουφλίου	5,78	9,7	25,8
107. Διδυμοτείχου	5,29	16,2	36,3
108. Ὀρεστιάδος	5,37	13,2	31,5
109. Σαμοθράκης	5,80	24,0	33,5
110. Λήμνου	6,32	11,0	24,4
111. Μηθύμνης	5,97	14,1	27,1

(Συνέχεια πίνακος 8)

Ἐπαρχία	Ἔτη σχολείου	Ἀγράμματοι %	
		Ἄρρεν.	Θῆλεις
112. Μυτιλήνης	6,98	10,6	26,0
113. Πλωμαρίου	6,16	8,1	30,7
114. Χίου	7,15	8,5	17,9
115. Σάμου	6,52	10,1	25,5
116. Ἰκαρίας	6,90	6,6	15,4
117. Ἄνδρου	6,65	11,1	17,7
118. Τήνου	7,13	14,5	18,3
119. Σύρου	6,80	12,8	21,4
120. Κέας	6,22	13,9	29,0
121. Μήλου	6,03	15,8	26,4
122. Πάρου	6,20	24,2	34,3
123. Νάξου	7,23	15,4	29,8
124. Θήρας	6,32	21,7	33,0
125. Καλύμνου	5,76	13,5	25,5
126. Κω	6,64	13,7	35,9
127. Ρόδου	6,94	8,2	28,9
128. Καρπάθου	6,57	7,5	28,1
129. Σητείας	7,70	6,5	31,0
130. Ἱεραπέτρας	6,91	7,3	30,1
131. Μιραμπέλλου	7,80	8,5	35,6
132. Λασιθίου	7,72	8,8	37,7
133. Πεδιάδος	6,85	8,2	32,3
134. Βιάννου	7,60	7,8	32,7
135. Μονοφατισίου	6,47	9,3	34,8
136. Τεμένους	7,00	7,6	21,4
137. Μαλεβιζίου	6,44	9,3	28,9
138. Καινουργίου	6,76	8,3	29,8
139. Πυργιωτίσσης	6,71	8,0	32,9

(Συνέχεια πίνακος 8)

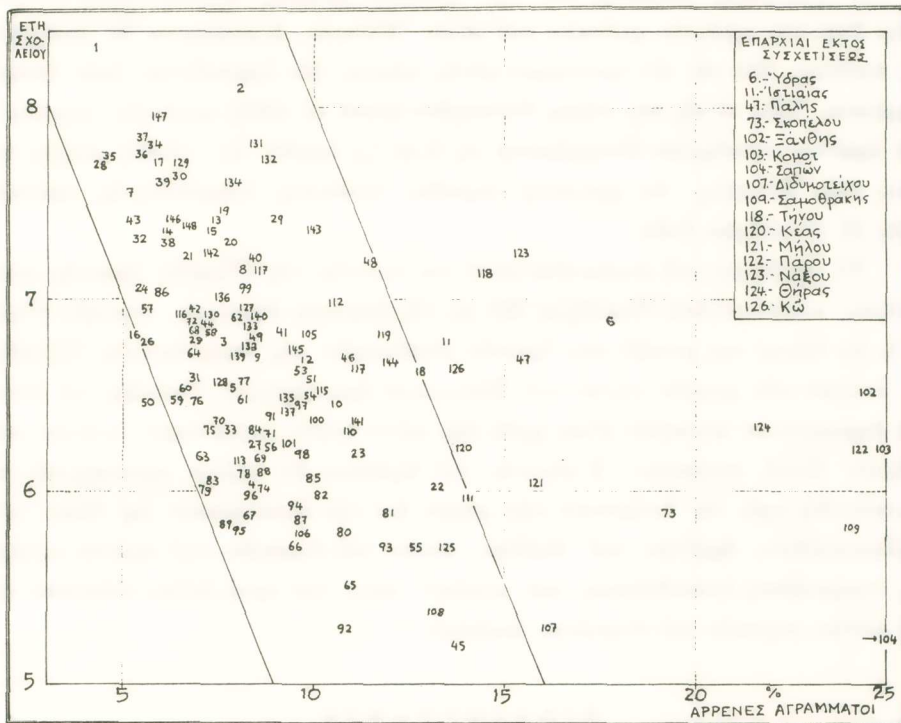
Ἐπαρχία	Ἔτη σχολείου	Ἀγράμματοι %	
		Ἀρρεν.	Θήλεις
140. Ἀμαρίου	6,93	8,4	32,8
141. Μυλοποτάμου	6,33	11,1	38,2
142. Ρεθύμνης	7,24	7,3	21,5
143. Ἀγίου Βασιλείου	7,36	10,0	36,2
144. Σφακίων	6,67	12,0	28,9
145. Ἀποκορώνου	6,73	9,5	30,6
146. Κυδωνίας	7,40	6,3	21,5
147. Σελίνου	7,95	5,9	32,2
148. Κισσάμου	7,20	6,5	27,8

ἀρρένων καὶ θηλέων Ἑλλήνων (ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω). Ἀναδεικνύεται οὕτω τὸ κατὰ τόπους μέγεθος τοῦ παρ' ἡμῖν προβλήματος, τὸ ὁποῖον βαρύνει μεγάλας εἰσέτι εὐδαισθήτους περιοχάς, μὲ ἰδιαιτέραν ἔμφασιν ἐπὶ τῶν Ἑλληνίδων, αἵτινες εἶναι ἐπιφορτισμέναι μὲ τὴν διάπλασιν τῆς ἀθριανῆς γενεᾶς.

Μεταξὺ τῶν 146 ἐπαρχιῶν τῆς παρουσίας ἀναλύσεως (ἐξαιρέσει τῆς ἐπαρχίας Παξῶν, ἥτις συνεχωνεύθη μὲ ἐκείνην τῆς Κερκύρας, καὶ τῆς αὐτονόμου περιοχῆς τοῦ Ἀγίου Ὄρους), εἰς 24 ἐξ αὐτῶν ὁ μέσος ἀριθμὸς ἐτῶν σχολικῆς φοιτήσεως τῶν στρατευθέντων ἀρρένων ἦτο μικρότερος τῶν ἐξ καὶ συνεπῶς ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ ὑποχρεωτικὴ εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον φοίτησις τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων δὲν ἐξησφαλίσθη ἀκόμη ὁμοιομερῶς εἰς ὅλας τὰς ἐπαρχίας τῆς χώρας. Περισσότερον ἀποδεικτικὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου στοιχεῖα παρέχουν αἱ δύο ἄλλαι στήλαι τοῦ πίνακος 8, δεδομένου ὅτι τὸ ποσοστὸν ἀγγραμμάτων ἀρρένων κυμαίνεται μεταξὺ 4 % καὶ 29 %, ἐκεῖνο δὲ τῶν ἀγγραμμάτων θηλέων ἀνέρχεται μέχρι 55 %, μὲ συνήθεις τιμὰς κυμαινομένας μεταξὺ 25 % καὶ 40 %. Κατὰ περιοχὰς δέ, τὰ μεγαλύτερα ποσοστὰ ἀγγραμμάτων Ἑλλήνων ἀπαντοῦν εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς τῆς βορειο - δυτικῆς Ἑλλάδος, τὴν Θράκην καὶ τὰς μικρὰς νήσους τοῦ ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους.

Ὡς ἀνεμένετο, ἡ συσχέτισις μεταξὺ τῶν ἐτῶν σχολικῆς φοιτήσεως καὶ τοῦ ποσοστοῦ ἀγγραμμάτων ἀρρένων (προϊόντα δύο ἀνεξαρτήτων ἀλλήλων διερευνήσεων), εἶναι ἀρκετὰ ἰσχυρὰ (Εἰκ. 5), ἐφ' ὅσον ἐπαρχίαι μὲ ὑψηλὸν ἀριθμὸν ἐτῶν

σχολικής φοιτήσεως παρουσιάζουν μικρόν ποσοστόν ἀγγραμμάτων καὶ τὰνάπαλιν. Ὑφαίρεσιν ἀποτελοῦν μικραὶ τινες ἐπαρχίαι με ἀνεπαρκῆς (<100) μέγεθος τοῦ ἐξετασθέντος δείγματος καὶ πιθανῶς, λόγω τῶν συμπαρομαρτούντων εἰς τοιαύτης

Εἰκ. 5. Ἔτη σχολικῆς φοιτήσεως στρατιωτῶν (γεννηθέντων κατὰ τὴν 10ετίαν 1935 - 1944) καὶ ποσοστόν ἀγγραμμάτων ἀρρένων (10 ἐτῶν καὶ ἄνω). Συσχέτισις κατὰ ἐπαρχίας. (Αὐτῶν ἀριθμὸς ἐπαρχιῶν εἰς Πίνακα 8 τοῦ κειμένου).

ὁλικῆς διερευνήσεως ἀναποφεύκτων σφαλμάτων περὶ τὴν συλλογὴν τῶν πληροφοριῶν ἢ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὀγκώδους στατιστικοῦ ὕλικου.

3.— Συμπεράσματα

Ἐν κατακλείδι δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι, ἡ παρ' ἡμῶν παιδεία χωλαίνει ἀκόμη αἰσθητῶς, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὸν πρῶτον αὐτῆς κύκλον τῆς υποχρεωτικῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως. Ὁ μέσος Ἕλλην δὲν ἐπεράτωσε τὸ ἐξατάξιον Δημοτικὸν σχολεῖον, ἡ ἀνεπάρκεια δὲ αὕτη εἶναι περισσότερον ἐμφανὴς μεταξὺ τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἰδίᾳ μεταξὺ τῶν θηλέων. Ἐξ ἄλλου, τὸ ποσοστὸν τῶν ἀγγραμμάτων Ἑλλήνων συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν ὑψηλοτέρων ἐν Εὐρώπῃ, ἡ κοινωνικὴ

δὲ αὕτη ἀναπηρία παρεμβάλλεται ὡς σοβαρὸν ἐμπόδιον, τόσοι εἰς τὴν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀπρόσκοπτον ἀνάπτυξιν τῆς χώρας, ὅσον καὶ κατὰ τὴν διακρατικὴν ἄμιλλαν μὲ τὰς χώρας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος.

Ὁ τελευταῖος δεκαετὴς διὰ τὴν Ἑλλάδα πόλεμος ἐμείωσε κατὰ ἓν καὶ πλέον ἔτος τὴν σχολικὴν φοίτησιν τοῦ μέσου Ἑλλήνου, ἡ μετέπειτα δὲ ἀνάληψις τῆς παιδείας, ἰδίᾳ εἰς τὸν κατώτερον αὐτῆς κύκλον, δὲν ἐμφανίζεται ὅσον ζωηρὰ ἀνεμένετο. Ἐὰν τὸ εἰς τὰς πόλεις ἐπιτευχθῇ (κατὰ τὸ 1967) ποσοστὸν ἀγγραμμάτων ἀρρένων νεονύμφων (ἀνερχόμενον εἰς 0,43 %) ληφθῇ ὡς τελικὸς στόχος δι' ὅλους τοὺς Ἑλληνας, θὰ χρειασθῇ περίοδος ἐντατικῆς ἐκπαιδευτικῆς προσπάθειας 25 ὁλοκλήρων ἔτων.

Τὸ πρόβλημα τοῦ ἀναφαβητισμοῦ καὶ γενικῶς τῆς ἐλλιποῦς βασικῆς μορφώσεως, παρουσιάζεται ἰδιαίτερος ὁξὺς εἰς τὰς βορείους ἀκριτικὰς περιοχὰς (Θράκην), ὡς ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν ὄρειων πληθυσμῶν τῆς βορειοδυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκείνων τῶν μικρῶν νήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους. Γενικῶς, τὰ ποσοστὰ ἀγγραμμάτων γυναικῶν εἶναι τρεῖς ἕως πέντε φορὰς μεγαλύτερα ἐκείνων τῶν ἀνδρῶν. Κατὰ συνέπειαν, ἡ μέριμνα τοῦ Κράτους θὰ πρέπει πρωταρχικῶς νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὴν διεύρυνσιν τῶν μέσων διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν ὑφ' ὅλων τῶν Ἑλληνοπαίδων, ἀρρένων καὶ θηλέων, ἀστῶν καὶ ἀγροτῶν, τοῦ πρώτου κύκλου τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως καὶ κατόπιν πρὸς τὴν κατὰ βάθος ἐπέκτασιν εἰς τὴν μέσην, τεχνικὴν καὶ ἀνωτάτην παιδείαν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ : «Στατιστικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος», 1967, καὶ «Ἀποτελέσματα Ἀπογραφῆς Πληθυσμοῦ - Κατοικιῶν», 1961, τόμος II.
2. UNITED NATIONS : «Demographic and Statistical Yearbooks», 1963 - 1967.
3. Β. ΒΑΛΑΩΡΑ : «Ἡ Ἀνατομία τῆς Παιδείας μας». Ἀθῆναι 1966.

S U M M A R Y

The number of completed years of school attendance was analysed among some 548.000 Greek soldiers, born during the period 1927 - 1945. The findings are compared with data on education (at the level of province and of major geographic division), derived from the 1961 population census of Greece. Three main points emerge from this study, the following:

1. The average number of years of school attendance for the gene-

ral population (ten years and over in 1961), amounts to 5.5 years for males and 4.0 years for females. It is 6.3 years for the aggregate sample of soldiers and 6.9 years for those enlisted during the last calendar year under review. Both indices differ substantially among the various regions and/or provinces, the best one observed in the capital area (greater Athens) and the large urban conglomerations of the country.

2. Illiteracy in Greece, which amounted to 17.8% (of the general population 10 years and over in 1961, with 7.6% among males and 27.4% among females), is rapidly decreasing. This is shown in Table 2 (Fig. 1), in which illiteracy rates are given for the new-married couples, during the pre-war and the post war periods, and also in Table 4 (Fig. 3), where literacy and depth of education is given, by sex and age groups, of the 1961 census population.

3. During the last war (which for Greece lasted from 1940 to 1949), the levels of education fell appreciably, as is manifested in Fig. 1 (increase of illiteracy rates among couples married in the years 1960-63), in Fig. 3 (decrease in the proportion of those who finished grammar School during the war-years) and in Fig. 4 (curtailment in the average number of school years among the conscripts). Improvements in education resumed their upward trends, at the end of that period and were greatly accelerated during the last ten years.
